

Middelengebruik onder studenten van 16-18 jaar op het MBO en HBO 2017

Kernpunten

In het najaar van 2017 is voor de tweede keer het middelengebruik onder 16 t/m 18 jarige studenten op het MBO en HBO onderzocht. Dit werd gedaan op dezelfde wijze als de eerste middelenmonitor MBO-HBO, die werd uitgevoerd in 2015 (Verdurmen e.a. 2016). Het onderzoek onder MBO en HBO studenten is een aanvulling op de al langer lopende onderzoeken onder leerlingen van het primair en regulier voortgezet onderwijs (Peilstationsonderzoek Scholieren en Health Behaviour in School-aged Children, HBSC). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek onder MBO en HBO studenten beschreven. Ingegaan wordt op het gebruik van tabak, de e-sigaret, waterpijp, alcohol, lachgas, cannabis, harddrugs en paddo's. De opzet van het rapport is als volgt:

1. Het gebruik van de diverse middelen wordt beschreven naar leeftijd en geslacht.
2. Hierna wordt het middelengebruik onder jongeren van verschillende schooltypen (voortgezet onderwijs (VO), MBO, HBO) vergeleken.
3. Ten slotte wordt een vergelijking gemaakt met de middelenmonitor op het MBO en HBO uit 2015 om te kijken in hoeverre het middelengebruik in deze groep veranderd is.

Roken, e-sigaret en waterpijp

- In 2017 heeft ruim de helft van de 16- t/m 18-jarige MBO en HBO studenten ooit gerookt, bijna een derde heeft de afgelopen maand nog gerookt en één op de zes (17%) rookt dagelijks.
- Bijna de helft van de 16- en 17-jarige studenten die roken, geeft aan zelf wel eens sigaretten te kopen.
- Wanneer de verschillende schooltypen vergeleken worden, blijkt dat MBO-studenten het vaakst roken. Zo rookt 18% van 17-jarige MBO studenten dagelijks, vergeleken met 6% van de 17-jarige VO scholieren en 2% van de 17-jarige HBO-studenten.
- Van de 16- t/m 18-jarige MBO en HBO studenten hebben ruim vier op de tien ooit een e-sigaret gebruikt en één op de acht (12%) gebruikt nog steeds een e-sigaret. Cijfers voor het gebruik van de waterpijp zijn vergelijkbaar (ooit in het leven: 49%, afgelopen maand: 13%).
- Het gebruik van tabak is in de periode 2015-2017 gelijk gebleven voor MBO- en HBO-studenten. Opvallend is dat het huidige gebruik van de e-sigaret in dezelfde periode is toegenomen. Het ooitgebruik van de waterpijp juist is afgenomen.

Alcohol

- 85% van de studenten (16 t/m 18 jaar op het MBO en HBO) heeft ooit alcohol gedronken en bijna drie kwart heeft dit in de afgelopen maand nog gedaan.
- Van de studenten die alcohol drinken, heeft één op de vijf (21%) meer dan 10 glazen op een weekenddag gedronken: jongens (28%) twee keer zo vaak als meisjes (14%).
- Van de studenten die alcohol drinken geeft ongeveer vier op de tien 16- en 17-jarige studenten aan dit zelf wel eens te kopen.
- 16-jarige MBO-studenten hebben vaker ooit in het leven en in de afgelopen maand alcohol gedronken (79% en 63%) dan 16-jarige VO-scholieren (71% en 52%). Onder 17- en 18-jarigen zijn geen verschillen tussen de schooltypen (VO, MBO, HBO) zichtbaar.
- In de periode 2015-2017 is het alcoholgebruik van 16- t/m 18-jarige MBO en HBO-studenten niet significant veranderd. Onder de 16-jarige studenten die in de afgelopen maand alcohol gedronken hebben is in dezelfde periode wel een stijging te zien in het drinken van meer dan 10 glazen op een weekenddag.

Lachgas

- Drie op de tien (29%) studenten heeft ooit lachgas gebruikt en zes procent heeft de afgelopen maand nog lachgas gebruikt.
- Een kwart van de studenten die in de afgelopen maand lachgas gebruikte, deed dit in deze periode 5 keer of vaker.
- In de periode 2015-2017 is het percentage MBO-HBO studenten dat ooit lachgas heeft gebruikt flink toegenomen, namelijk van 20% naar 29%. Het lachgasgebruik in de afgelopen maand is stabiel gebleven.

Cannabis en harddrugs

- Een derde van de studenten (34%) heeft ooit cannabis gebruikt en 15% deed dit nog in de afgelopen maand. Onder jongens neemt met het stijgen van de leeftijd het percentage cannabisgebruikers in de afgelopen maand sterk toe.
- Ruim een kwart van de blowers blowt wel eens onder schooltijd en bijna zes op de tien cannabisgebruikers onder de 18 jaar kopen wel eens cannabis.
- Het percentage 17-jarigen dat ooit cannabis heeft gebruikt is lager op het HBO (26%) dan op het VO (34%) en het MBO (33%). Dit patroon is ook zichtbaar in het afgelopen maand gebruik. In de andere leeftijdsgroepen zijn geen verschillen tussen de schooltypen zichtbaar.
- Van de MBO- en HBO studenten (16 t/m 18 jaar) heeft één op de tien ooit een harddrug (ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB) gebruikt.
- Ecstasy is onder studenten op het MBO en HBO de meest gebruikte harddrug. Acht procent heeft ooit ecstasy gebruikt en twee procent heeft dit de afgelopen maand nog gedaan.
- Het gebruik van harddrugs ooit in het leven is ongeveer twee keer zo hoog onder 17- en 18-jarige MBO studenten (9% en 16%) vergeleken met 17- en 18-jarige HBO-studenten (4% en 9%).
- In de periode 2015-2017 is het cannabis en harddrugs gebruik van 16- t/m 18-jarige MBO en HBO-studenten niet veranderd.

Het onderzoek

Sinds de jaren '80 wordt het middelengebruik van scholieren in het voortgezet onderwijs in kaart gebracht. Eerst alleen vierjaarlijks met het Peilstationsonderzoek, maar sinds 2001 is de frequentie opgehoogd naar tweejaarlijks met de toevoeging van het Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)-onderzoek. Deze onderzoeken zorgen ervoor dat er met regelmaat up-to-date gegevens verschijnen over het middelengebruik onder scholieren in Nederland. Beide onderzoeken richten zich op een steekproef van leerlingen in het hele voortgezet onderwijs. Echter, hoewel hiermee vrijwel de hele doelgroep van 12 t/m 15 jarige jongeren en een groot deel van de 16-jarige jongeren wordt bereikt, wordt een deel van de 16-jarigen en veel 17- en 18-jarige jongeren gemist omdat zij al zijn doorgestroomd naar het MBO en HBO. Daarom is in 2015 voor het eerst onderzoek in het MBO en HBO uitgevoerd om een beeld te krijgen van het gebruik van genotmiddelen onder deze studenten. Dit leverde belangrijke inzichten op. Zo werd duidelijk dat het middelengebruik onder 17-jarige MBO en HBO studenten aanzienlijk hoger was dan het middelengebruik in dezelfde leeftijdsgroep op het voortgezet onderwijs. Verder bleek dat ondanks de wettelijke leeftijdsgrens van 18 jaar voor het verkopen van tabak en alcohol, een substantiële groep van de minderjarige studenten

aangaaf zelf wel eens deze middelen te kopen. Ten slotte gaf het onderzoek een duidelijk beeld van de ontwikkeling van het middelengebruik tussen de 16 en 18 jaar: dit nam aanzienlijk toe. Deze resultaten benadrukten daarmee het belang om sterk in te zetten op voorkomen dat jongeren middelen (frequent) gaan gebruiken, met name op het VMBO en MBO. Omdat de middelenmonitor MBO-HBO in 2015 voor het eerst werd uitgevoerd, konden er nog geen veranderingen over tijd bekeken worden. Toch is het juist ook in deze doelgroep belangrijk om ontwikkelingen te volgen, zeker gezien het hoge middelengebruik van de studenten en het feit dat een groot deel van hen nog minderjarig is. Daarom heeft het ministerie van VWS het Trimbos-instituut gevraagd om in 2017 de middelenmonitor MBO-HBO te herhalen, gelijktijdig met de uitvoering van het HBSC-onderzoek (Stevens e.a., 2018). In dit rapport wordt van de resultaten verslag gedaan.

Opzet van de rapportage

Deze rapportage beschrijft het gebruik van genotmiddelen onder 16- t/m 18-jarige studenten van het MBO en HBO. Er wordt ingegaan op het middelengebruik onder de totale groep, naar geslacht en naar leeftijd. Daarnaast wordt aanvullende informatie gepresenteerd, bijvoorbeeld over het kopen van tabak, alcohol en cannabis. Verder wordt een korte beschrijving gegeven van significante verschillen tussen de

Tabel 1. Sekse, leeftijd en onderwijssector naar onderwijstype (aantal respondenten, %)

	VO		MBO		HBO	
	N	%	N	%	N	%
Sekse						
Jongens	854	52,3	1186	50,9	574	44,2
Meisjes	858	47,7	1355	49,1	942	55,8
Leeftijd						
16	1038	62,1	660	21,6	20	0,2
17	520	29,4	971	37,5	610	27,1
18	154	8,5	910	40,9	886	72,7
Onderwijssector¹						
Economie	-	-	700	30,8	344	37,0
ICT en Techniek	-	-	737	32,2	398	26,9
Zorg en Welzijn	-	-	590	37,0	659	36,2

¹ Indeling van de MBO en HBO sectoren is als volgt: Economie: MBO Handel, MBO Zakelijke dienstverlening, HBO Economie; ICT en Techniek: MBO ICT en industrie, MBO Techniek en gebouwde omgeving, HBO Techniek, industrie en ICT; Zorg en Welzijn: MBO Zorg en welzijn, HBO Zorg en welzijn, HBO Lerarenopleiding.

onderwijssectoren. MBO en HBO sectoren met vergelijkbare onderwerpen (bijvoorbeeld handel op het MBO en economie op het HBO) zijn hierbij samengenomen. Omdat het aantal leerlingen per onderwijssector soms vrij klein was, zijn de sectoren verder samengevoegd tot drie grotere categorieën: Economie, ICT en Techniek en Zorg en Welzijn (Tabel 1). Leerlingen die een opleiding agro en food, logistiek of kunst volgden, zijn in deze vergelijking niet meegenomen.

Daarnaast wordt het middelengebruik van 16-jarige MBO studenten vergeleken met dat van 16-jarige scholieren in het voortgezet onderwijs (VO) uit het gelijktijdig uitgevoerde HBSC-onderzoek. Omdat er nauwelijks 16-jarigen op het HBO te vinden zijn, worden HBO-studenten niet meegenomen in deze vergelijking (Tabel 1). Onder 17-jarigen wordt wel een vergelijking gemaakt tussen VO-scholieren, MBO- en HBO-studenten. Onder 18-jarigen worden alleen MBO en HBO-studenten vergeleken. Het aantal 18-jarige VO-scholieren is beperkt dus zij worden in deze vergelijking niet meegenomen.

Ten slotte wordt het gebruik van genotmiddelen door MBO- en HBO-studenten in 2017 vergeleken met dat van studenten in 2015 om te zien of er veranderingen hebben plaatsgevonden in deze periode van twee jaar. Aan het onderzoek in 2015 heeft ook een klein aantal jongeren zonder dagopleiding deel genomen, dat was in 2017 niet het geval. Om een goede vergelijking te kunnen maken zijn de cijfers uit 2015 opnieuw berekend zonder deze jongeren, de gegevens kunnen daarom iets afwijken van de eerder gepubliceerde resultaten (Verdurmen e.a. 2016).

Alle resultaten in dit rapport zijn statistisch getoetst. Als er verschillen tussen groepen worden vermeld zijn deze significant tenzij anders vermeld.

Methode

De dataverzameling op het MBO en HBO is, net als in 2015, uitgevoerd door Kantar Public (voorheen TNS-NIPO) in opdracht van het Trimbos-instituut. Uitgangspunt van het onderzoek was het in kaart brengen van het middelengebruik in een representatieve steekproef van ongeveer 4000 jongeren van 16 t/m 18 jaar op het MBO en HBO. Omdat in deze leeftijdsgroep meer jongeren een MBO- dan een HBO-opleiding volgen, was het streven om 2500 MBO-leerlingen en 1500 HBO-leerlingen te includeren. Vergeleken met de middenmonitor in 2015 was dit een vergelijkbaar aantal MBO-studenten en een uitbreiding van het aantal HBO-studenten (501 in 2015). In de vorige middenmonitor bleek het niet haalbaar een representatieve steekproef van jongeren zonder dagopleiding te includeren, daarom is in 2017

besloten deze jongeren niet mee te nemen in het onderzoek. Om de studenten te kunnen werven is voor het MBO een steekproef van 116 scholen getrokken en voor het HBO een steekproef van 37 scholen. Deze scholen zijn door Kantar Public benaderd voor deelname aan het onderzoek, hetgeen geresulteerd heeft in deelname van 38 MBO en 12 HBO scholen verspreid over het hele land. Bij voldoende respons van scholen van een bepaalde onderwijssector werd de werving gestaakt waardoor niet met alle scholen intensief contact is geweest. In totaal was er bij 45 scholen sprake van een harde weigering.

Bij het werven van de studenten op de scholen is gestreefd naar een representatieve verdeling van sekse, leeftijd en sector in de steekproef. In totaal zijn er 4057 jongeren geïnterviewd; 2541 MBO-studenten en 1516 HBO-studenten. De steekproef is gewogen voor schooltype (MBO-HBO), sekse, leeftijd en onderwijssector. Aangezien de meeste scholieren in het onderzoek minderjarig zijn, zijn ook de ouders geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld om bezwaar te maken tegen deelname van hun kind aan het onderzoek (passieve informed consent). Daartoe hebben de deelnemende scholen een bericht op hun website en/of in hun nieuwsbrief geplaatst. Er werd door geen enkele ouder gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot bezwaar.

De dataverzameling werd van half oktober tot half december 2017 uitgevoerd door enquêteurs van Kantar Public. Zij kozen op de deelnemende scholen een centrale locatie waar een diversiteit aan scholieren langskomt, zoals de aula, ingang, openbare ruimtes. Elke 5e student die langs deze locatie kwam werd benaderd voor deelname aan het onderzoek. De vragenlijst werd vervolgens digitaal afgenomen via een tablet, waarop de student zelf de vragenlijst in kon vullen, zonder dat de enquêteur de antwoorden kon zien. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 5 minuten. Van de aangesproken studenten heeft 58% deelgenomen aan het onderzoek. De belangrijkste reden voor non-respons was dat de benaderde student niet de juiste leeftijd had (79%). Slechts een klein deel had geen tijd (10%), geen interesse (7%) of een andere reden om niet mee te doen (4%). De vragen uit dit onderzoek zijn grotendeels gelijk aan de vragen die in de middenmonitor MBO-HBO 2015 en in HBSC 2017 werden gesteld. Vanwege de verschillende methodieken van dataverzameling zijn de gegevens uit HBSC en de MBO-HBO studie echter niet volledig vergelijkbaar. Het belangrijkste verschil is dat HBSC klassikaal wordt afgenomen, terwijl in de MBO-HBO studie studenten individueel werden benaderd voor deelname aan het onderzoek.

Roken

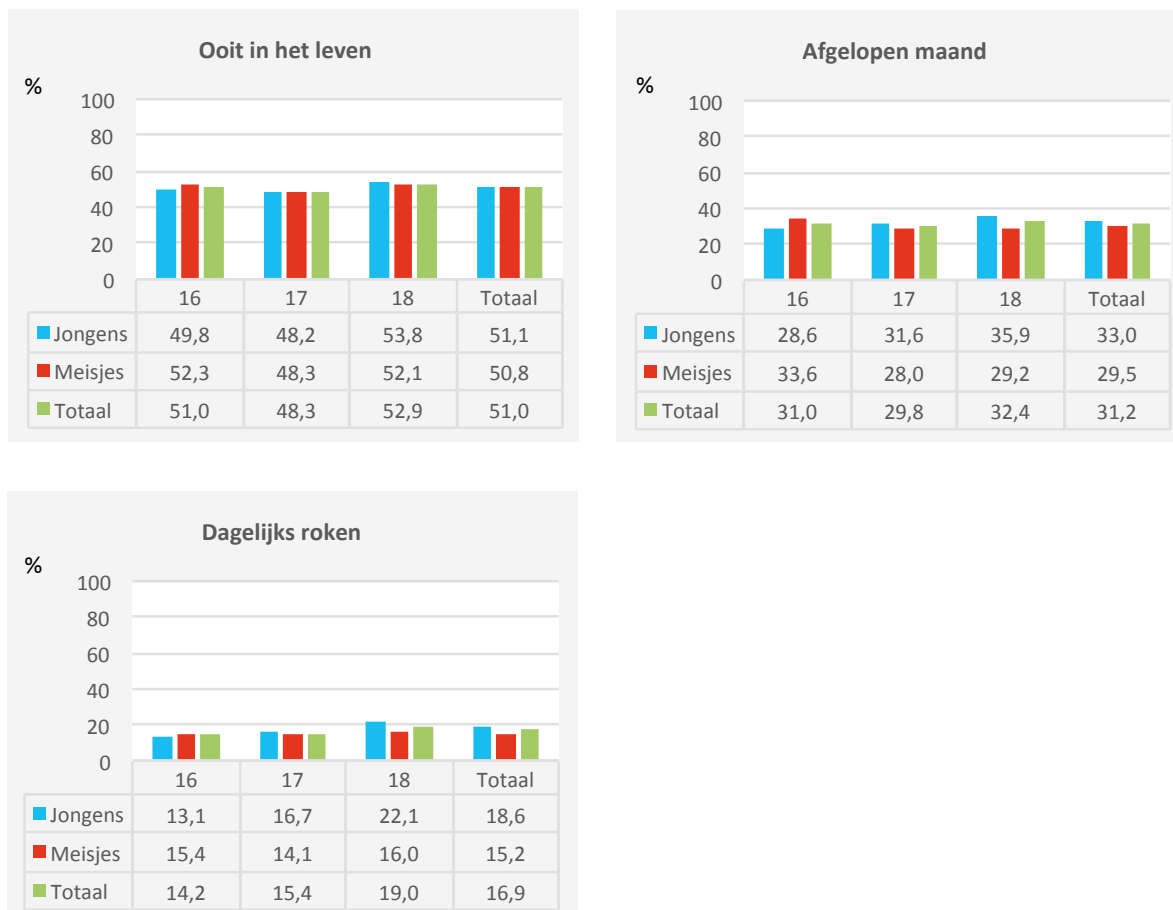
Van de 16- t/m 18-jarige studenten op het MBO en HBO heeft ruim de helft (51%) ooit gerookt, bijna een derde (31%) heeft de afgelopen maand nog gerookt en één op de zes (17%) rookt dagelijks. Er zijn hierbij geen verschillen tussen jongens en meisjes. De studenten die roken (afgelopen maand gerookt) roken gemiddeld zeven sigaretten per dag, ook dit verschilt niet tussen jongens en meisjes. Voor de totale groep neemt roken niet toe naarmate studenten ouder worden, maar 16- en 17-jarige jongens roken minder vaak dagelijks dan 18-jarige jongens (zie figuur 1).

de tien stoppers gaf aan dat dit het geval is geweest, 90% is zonder hulp zelf gestopt met roken. Vroegere rokers hebben minder vaak hulp bij het stoppen gehad (5%) dan huidige rokers (12%). Dit kan ermee te maken hebben dat veel vroegere rokers nooit over zijn gegaan tot regelmatig roken. Het meest genoemde hulpmiddel om te stoppen met roken is de e-sigaret (54%; n=43) gevolgd door een stoppen met roken app of online hulpprogramma (30%; n=22).

Stoppen met roken ondersteuning

Aan de huidige rokers en aan degenen die ooit rookten maar nu niet meer is gevraagd naar pogingen om met roken te stoppen. Van de huidige rokers 56% wel eens een stoppoging gedaan van 24 uur of langer. De groep stoppers bestond voor een derde uit ex-rokers en voor twee derde uit huidige rokers. Aan de stoppers (n=890) is gevraagd of ze bij het stoppen gebruik hebben gemaakt van hulpmiddelen. Eén op

Figuur 1: Roken door studenten van MBO en HBO naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Kopen van sigaretten

De leeftijdsgrens voor het kopen van tabak is 18 jaar, toch zegt bijna de helft (47%) van de rokende studenten van 16 en 17 jaar zelf wel eens sigaretten te kopen; meer jongens (53%) dan meisjes (40%). Bij de 18-jarigen studenten geldt dit voor 86% (zie tabel 2). Op de vraag waar de sigaretten meestal worden gekocht, worden supermarkten het meest genoemd door 16- en 17-jarigen (respectievelijk 10% en 14%). Dit percentage ligt voor de 18-jarigen veel hoger: 57%. De benzinepomp wordt ook door 16- (10%) en 17-jarigen (9%) minder vaak genoemd dan door 18-jarigen (17%), maar dit verschil is niet significant. Opvallend is dat de snackbar significant minder vaak door 18-jarigen (0,5%) wordt genoemd dan door 16- (7%) en 17-jarigen (7%).

Tabel 2. Studenten die roken (afgelopen maand gerookt): Locaties waar meestal zelf tabak gekocht wordt, naar leeftijd (% , 16 t/m 18 jaar)

	16	17	18
Koopt nooit zelf sigaretten of sjeke	53	54	14
Tabakswinkel	10	8	8
Supermarkt	10	14	57
Café of discotheek	8	6	4
Benzinepomp	10	9	17
Snackbar	7	7	0,5
Ergens anders	3	1,9	0,3

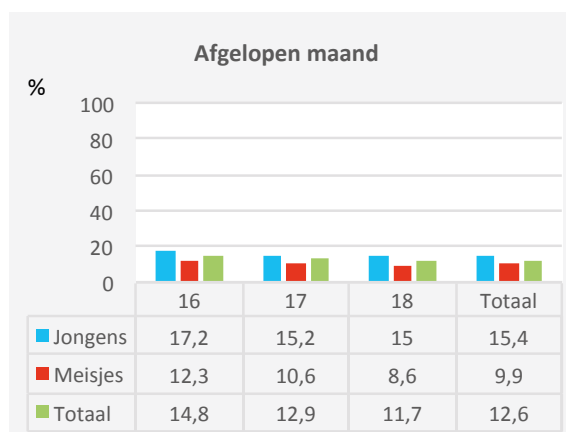
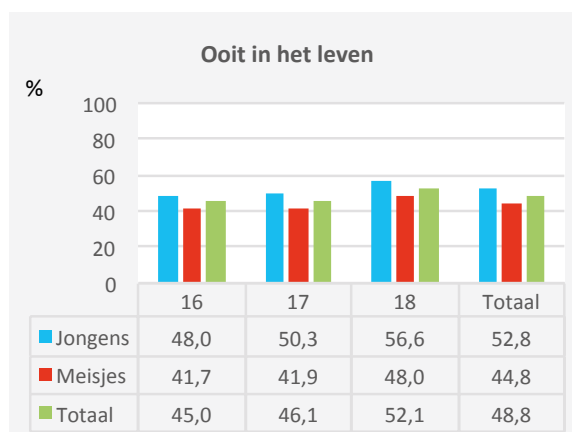

Waterpijp

De waterpijp is populair onder MBO-HBO studenten, bijna de helft (49%) heeft ooit een waterpijp gerookt (zie figuur 2), jongens vaker dan meisjes (respectievelijk 52% en 45%). De prevalentie van het gebruik van de waterpijp ooit in het leven neemt iets toe met het stijgen van de leeftijd en dit geldt speciaal voor jongens; meer 18-jarige jongens hebben ooit een waterpijp

gerookt dan 16-jarige jongens (respectievelijk 57% en 48%). Bij meisjes zijn deze verschillen niet significant. Bijna één op de acht (13%) studenten heeft de afgelopen maand waterpijp gerookt; meer jongens (15%) dan meisjes (10%). Er zijn hierbij voor zowel jongens als meisjes geen significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen.

Figuur 2: Gebruik van waterpijp door studenten van MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Elektronische sigaret (E-sigaret)

Van de 16- t/m 18-jarige studenten op het MBO en HBO hebben ruim vier op de tien (44%) ooit een e-sigaret gebruikt en één op de acht (12%) gebruikt die nog steeds wel eens. Jongens zijn vaker gebruiker van de e-sigaret dan meisjes. Dit geldt zowel voor gebruik ooit in het leven als huidig gebruik. Er zijn wat betreft e-sigaret gebruik geen significante verschillen tussen jongeren van verschillende leeftijden (zie figuur 3).

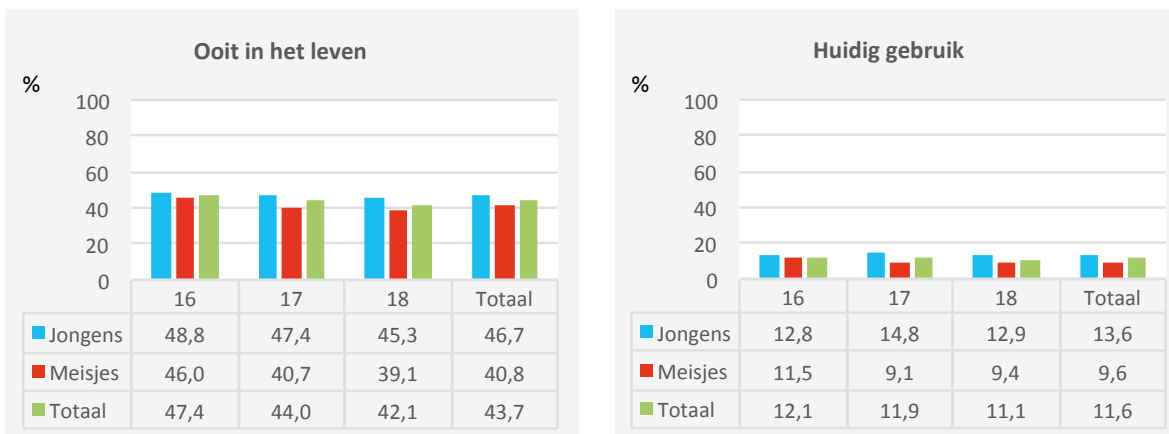
Frequent gebruik van de e-sigaret komt maar weinig voor. Van de studenten die meer dan eens een e-sigaret hebben gebruikt, doet drie procent dit (bijna) dagelijks, drie procent (bijna) wekelijks en 37 procent af en toe. Meer dan de helft van de studenten die meer dan eens een e-sigaret hebben gebruikt, is daarmee inmiddels al weer mee gestopt (57%).

Van de studenten die ten minste af en toe een e-sigaret gebruiken (huidig gebruik), neemt bijna een derde (32%) altijd of meestal een e-sigaret met nicotine. Nog eens een kwart (24%) zegt soms een e-sigaret met nicotine te gebruiken. Eén op de tien (10%) weet niet of ze wel eens een e-sigaret met nicotine gebruiken.

Wat wordt eerst gebruikt: tabak of e-sigaret?

Van de huidige gebruikers van de e-sigaret heeft 41% geen tabak gerookt in de afgelopen maand, 16% rookte wel in de afgelopen maand maar niet dagelijks en 43% rookte dagelijks tabak. Onder de studenten die ooit tabak gerookt hebben en wel eens een e-sigaret hebben gebruikt, is 59% begonnen met het roken van tabak, één op de vijf (19%) is begonnen met een e-sigaret en vijf procent begon met beide ongeveer tegelijk. De overige studenten (16%) weten niet waarmee ze het eerst zijn begonnen.

Figuur 3: Gebruik van de e-sigaret door studenten van MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Alcohol

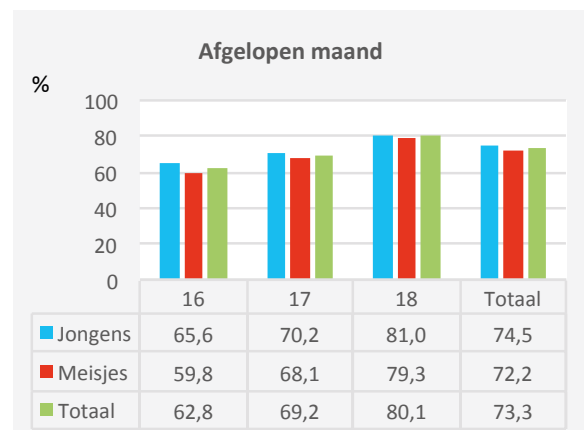
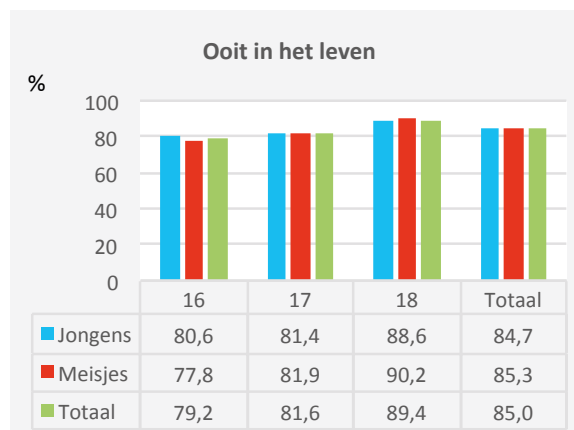
Ruim acht op de tien studenten van 16 t/m 18 jaar op het MBO en HBO (85%) hebben ooit alcohol gedronken en bijna drie kwart (73%) heeft in de afgelopen maand alcohol gedronken. Er zijn hierbij geen verschillen tussen jongens en meisjes. Het percentage studenten dat ooit en in de afgelopen maand alcohol heeft gedronken neemt bij zowel jongens als meisjes toe met het stijgen van de leeftijd (zie figuur 4). Zo heeft 63 procent van de 16-jarigen in de afgelopen maand alcohol gedronken, onder de 18-jarigen is dit gestegen naar 80 procent.

Van de studenten die de afgelopen maand alcohol hebben gedronken, geeft één op de vijf (21%) aan meer dan 10 glazen op een weekenddag te drinken: jongens (28%) twee keer zo vaak als meisjes (14%). Bij jongens en meisjes is hierin geen sprake van een duidelijke toename met de leeftijd; het percentage drinkende studenten dat op een weekenddag meer dan 10 glazen alcohol drinkt is vrij stabiel van 16 tot 18 jaar (zie figuur 5).

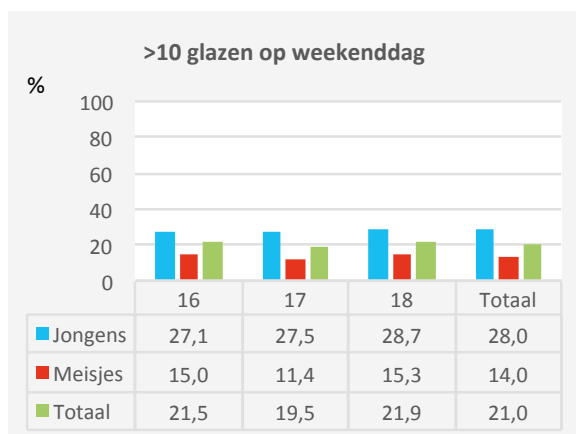
Kopen van alcohol

Ondanks de leeftijdsgrens voor het kopen van alcohol vanaf 18 jaar, zeggen ruim drie op de tien (34%) 16-jarige drinkende studenten en vier op de tien 17-jarige drinkende studenten (40%) wel eens zelf alcohol te kopen. Bij de 18-jarigen geldt dit voor negen op de tien (92%) drinkende studenten (zie tabel 3). Tabel 3 suggereert dat het kopen van alcohol onder 18 jaar lastig is in de supermarkt; vijf procent van de studenten van 16 en 17 jaar zegt de alcohol meestal te kopen in de supermarkt, terwijl dit percentage bij de 18-jarigen veel hoger ligt (40%). De slijterij wordt ook door 16- (3%) en 17-jarigen (4%) minder vaak genoemd dan door de 18-jarigen (20%). De verschillen bij de andere verkooplocaties zijn kleiner en niet significant.

Figuur 4: Alcoholgebruik door studenten van MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Figuur 5: Studenten die alcohol drinken (afgelopen maand gedronken): Meer dan 10 glazen op een weekenddag gedronken naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Tabel 3. Studenten die alcohol drinken (afgelopen maand gedronken): Locaties waar meestal zelf alcohol gekocht wordt, naar leeftijd (% , 16 t/m 18 jaar)

	16	17	18
Koopt nooit zelf alcohol	66	60	8
Supermarkt	5	5	40
Slijterij	3	4	20
Café of bar	9	10	13
Discotheek of club	9	12	15
Sportkantine	0,3	1,5	0,9
Snackbar	0,0	0,4	0,0
Hok, schuur of keet	4	4	2
Ergens anders	3	2	1,1

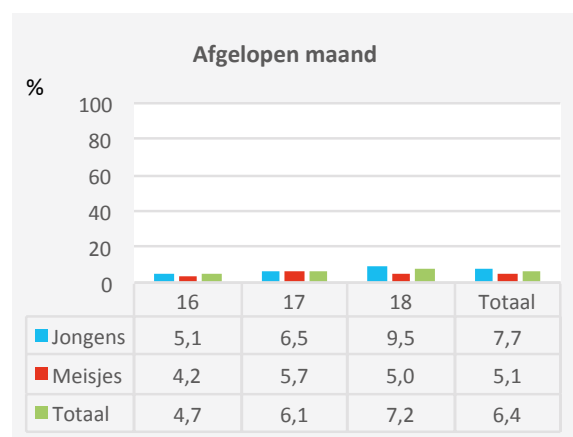
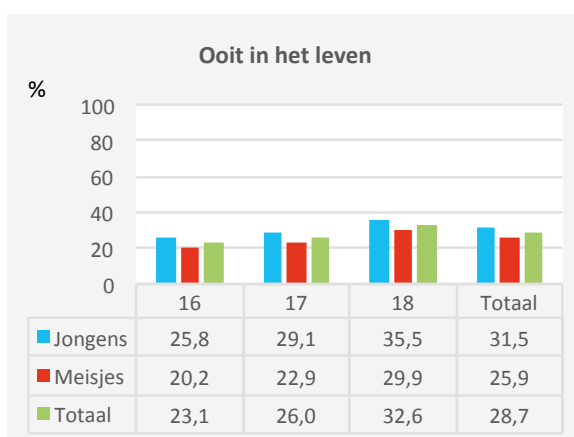

Lachgas

Lachgas is populair onder studenten; drie op de tien (29%) geven aan dit middel ooit gebruikt te hebben, jongens (32%) vaker dan meisjes (26%) (zie figuur 6). Het gebruik van lachgas ooit in het leven verschilt niet tussen 16- en 17-jarige studenten, maar neemt toe als studenten 18 zijn. Deze ontwikkeling is voor zowel jongens als meisjes

zichtbaar. Zes procent van de studenten heeft in de afgelopen maand nog lachgas gebruikt. Ook in de afgelopen maand is het gebruik onder jongens (8%) hoger dan onder meisjes (5%). Van de studenten die in de afgelopen maand lachgas hebben gebruikt, heeft een kwart dit in deze periode vaker dan 5 keer gedaan.

Figuur 6: Gebruik van lachgas door studenten van MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Cannabis

Een derde van de 16- t/m 18-jarige studenten (34%) heeft ooit cannabis gebruikt en 15% deed dit nog in de afgelopen maand (zie figuur 7). Jongens hebben vaker ooit en in de afgelopen maand cannabis gebruikt (38 en 19%) dan meisjes (30 en 11%). Met het stijgen van de leeftijd zien we een grote toename in cannabisgebruik. Dit geldt vooral voor het gebruik in de afgelopen maand bij jongens; dit stijgt van 14 procent bij de 16-jarigen naar 22 procent bij de 18-jarigen. Bij meisjes is er alleen een duidelijk leeftijdsverschil voor het ooitgebruik van cannabis. De blowende studenten roken gemiddeld 1,6 joints per keer.

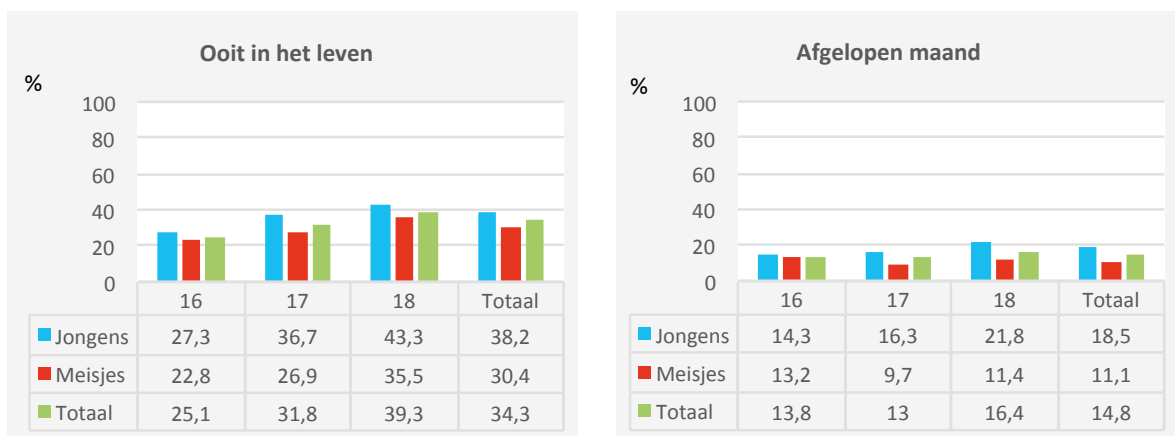
Van de studenten die de afgelopen maand cannabis hebben gebruikt heeft ruim een kwart (27%) in deze periode onder schooltijd geblowd.

Waar kopen studenten cannabis?

Aan de studenten is de vraag gesteld waar ze wiet of hasj kopen. Het is echter niet geheel duidelijk of deze vraag bevestigend wordt beantwoord wanneer de jongere niet zelf wiet of hasj koopt, maar het door anderen laat kopen. We gaan daarom in deze beschrijving uit van de bredere definitie van (laten) kopen.

Zes op de tien cannabisgebruikers onder de 18 jaar geven aan wel eens cannabis te (laten) kopen. Ruim een kwart van de cannabisgebruikers (jonger dan 18) verkrijgt de cannabis via een coffeeshop (27%); bijna één op de vijf (18%) via een dealer, één op de tien (10%) op straat, één op de tien (9%) bij iemand anders thuis en twee procent op of rond school. Van de 18-jarige blowers verkrijgt driekwart cannabis via een coffeeshop (76%).

Figuur 7: Cannabisgebruik door studenten van MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

Harddrugs en paddo's

Van de 16- t/m 18-jarige studenten op het MBO en HBO heeft één op de tien (10%) ooit één van de volgende harddrugs gebruikt: ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB (figuur 8). Dit betreft iets meer jongens (11%) dan meisjes (9%). Het percentage studenten dat ooit een harddrug heeft gebruikt stijgt snel met de leeftijd. Op 16-jarige leeftijd heeft zes procent van de jongens ooit enige harddrug gebruikt, op 18-jarige leeftijd is dit gestegen naar 15 procent. Dit leeftijdsverschil is zowel bij jongens als bij meisjes te zien.

Het gebruik van enige harddrug in de afgelopen maand is veel lager; drie procent en is bij jongens (4%) hoger dan bij meisjes (2%) (zie figuur 8). Het gebruik in de afgelopen maand is vergelijkbaar onder 16- en 17-jarigen, maar neemt toe als de jongeren 18 zijn. Dit geldt zowel voor jongens als meisjes.

Gebruik van afzonderlijke harddrugs en paddo's

Tabel 4 geeft een overzicht van het gebruik ooit in het leven van de afzonderlijke harddrugs en paddo's door MBO/HBO studenten. Ecstasy is de meest populaire harddrug onder MBO- en HBO-studenten. Ruim 8% heeft ooit in het leven ecstasy gebruikt, hierbij is er geen verschil tussen jongens en meisjes. Rond de vier procent van de studenten heeft ooit in het leven wel eens cocaïne (3,9%) of amfetaminen (4,1%) gebruikt, voor beide drugs geldt dat meer jongens dan meisjes dit hebben gebruikt. Het gebruik van de andere middelen ligt allemaal onder de drie procent. Het gebruik van uitgaansdrugs zoals 2C-B en 4-FA is daarmee beduidend lager dan het gebruik van ecstasy.

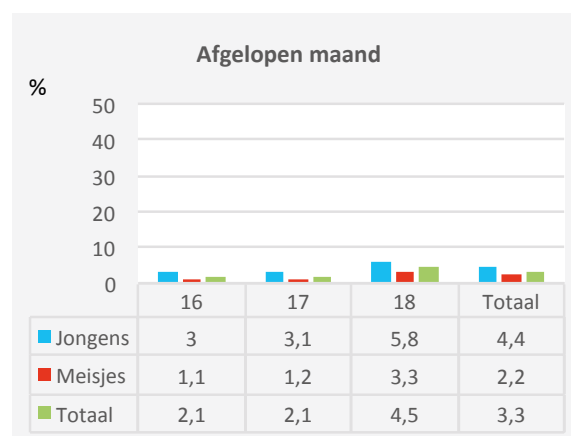
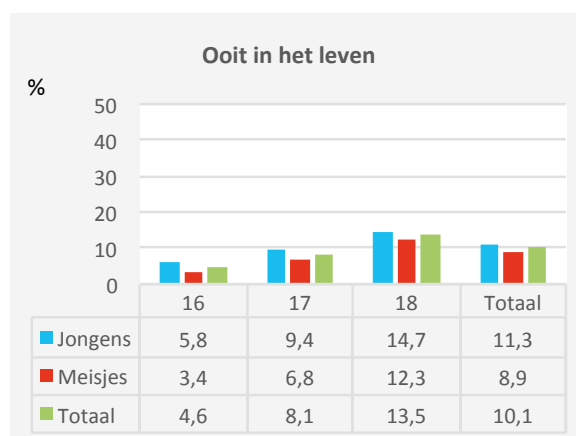
Ook in de afgelopen maand is ecstasy met 2,1% de meest populaire drug, gevolgd door cocaïne (1,5%) en amfetaminen (1,1%). De overige middelen werden in de afgelopen maand allemaal door minder dan één procent van de MBO- en HBO-studenten gebruikt (niet in tabel).

Tabel 4. Gebruik ooit in het leven van afzonderlijke harddrugs en paddo's, uitgesplitst naar geslacht (%).

	Jongens	Meisjes	Totaal
Enige harddrug			
Ecstasy	9,1	7,6	8,4
Cocaïne	5,4	2,5*	3,9
Heroïne	0,5	0,2	0,4
Amfetaminen	5,2	3,0*	4,1
LSD	1,3	1,1	1,2
Crack	0,7	0,3	0,5
GHB	1,6	1,2	1,4
Andere harddrugs en paddo's			
2C-B	2,7	1,3*	2,0
4-FA	2,0	1,8	1,9
Ketamine	3,5	1,3*	2,4
Paddo's	4,2	1,3*	2,7

* Jongens en meisjes verschillen significant.

Figuur 8: Gebruik van enige harddrug¹ door studenten MBO en HBO, naar leeftijd en geslacht (% , 16 t/m 18 jaar)

¹ Enige harddrug: ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB.

Combigebruik

17% van de studenten gebruikt wel eens alcohol en drugs op dezelfde dag of avond (combigebruik). Het betreft voornamelijk de combinatie van alcohol en cannabis; één op de zes studenten in de leeftijd van 16 t/m 18 jaar (16%) gebruikt wel eens alcohol en cannabis tegelijkertijd. Daarnaast wordt de combinatie van alcohol en ecstasy evenals de combinatie van cannabis en ecstasy genoemd door ruim twee procent van de studenten. Alcohol in combinatie met cocaïne wordt door één procent van de studenten genoemd.

Het gebruik van verschillende drugs op dezelfde dag of avond wordt door 3,5% van de studenten genoemd. Dit betreft met name de combinatie cannabis en ecstasy.

Vergelijking van middelengebruik tussen onderwijs sectoren

Er zijn tussen de sectoren (Economie, ICT en Techniek en Zorg en Welzijn) slechts enkele significante verschillen in het gebruik van de diverse middelen:

- Het aantal studenten dat ooit in het leven alcohol gedronken heeft is lager bij de sector Economie (80%) dan bij studenten in de sectoren ICT en Techniek en Zorg en Welzijn (beide 86%). Er zijn geen significante verschillen als gekeken wordt naar alcoholgebruik in de afgelopen maand en naar het percentage alcoholgebruikers dat in het weekend meer dan 10 glazen drinkt.
- De sector Economie heeft het hoogste percentage studenten dat ooit lachgas heeft gebruikt (34%), bij de sectoren ICT en Techniek en Zorg en Welzijn is dit iets meer dan een kwart. Het verschil is niet zichtbaar in het gebruik van lachgas in de afgelopen maand: de drie sectoren scoren hierin gelijk (6%).
- Het gebruik van de waterpijp in de afgelopen maand is hoger in de sector Economie (17%) dan in de sectoren ICT en Techniek (10%) en Zorg en Welzijn (11%).

Vergelijking van middelengebruik op het voortgezet onderwijs (VO), MBO en HBO

Om het middelengebruik van VO-scholieren, MBO- en HBO-studenten te kunnen vergelijken, is een uitsplitsing gemaakt naar leeftijd (tabel 5). Omdat er nauwelijks 16-jarigen op het HBO te vinden zijn, worden HBO-studenten niet meegenomen in deze leeftijdscategorie. Bij de 16-jarige VO-scholieren zit iets minder dan een derde op het VMBO-b/k of

VMBO-g/t (31%), een derde op de havo (33%) en ruim een derde op het VWO (36%). Onder 17-jarigen wordt wel een vergelijking gemaakt tussen VO-scholieren, MBO- en HBO-studenten. Hierbij is belangrijk op te merken dat de 17-jarige VO-scholieren met name bestaan uit HAVO- (32%) en VWO-scholieren (61%) en slechts voor een klein deel uit VMBO-scholieren (8%). Onder 18-jarigen worden alleen MBO en HBO-studenten vergeleken. Het aantal 18-jarige VO-scholieren is beperkt dus zij worden in deze vergelijking niet meegenomen.

Tabel 5. De prevalentie van middelengebruik, uitgesplitst naar leeftijd en schooltype (%).^{1,2}

	16		17			18	
	VO	MBO	VO	MBO	HBO	MBO	HBO
Roken							
Ooit in het leven	31,3	51,0*	40,7 ^a	50,5 ^b	37,4 ^a	55,5	47,6*
Afgelopen maand	15,3	31,0*	19,1 ^a	32,6 ^b	15,7 ^a	36,6	23,8*
Dagelijks	4,0	14,2*	5,6 ^a	18,0 ^b	2,2 ^c	23,8	9,3*
E-sigaret							
Ooit in het leven	36,8	47,5*	35,2 ^a	47,1 ^b	28,7 ^a	46,2	33,8*
Huidig gebruik	-	12,1	-	13,2 ^a	5,6 ^b	12,9	7,5*
Waterpijp							
Ooit in het leven	30,5	45,0*	40,1 ^a	48,5 ^b	34,1 ^a	55,8	44,7*
Afgelopen maand	10,2	14,8*	10,5 ^a	14,3 ^a	6,0 ^b	14,0	7,0*
Alcohol							
Ooit in het leven	70,6	79,2*	78,3	81,5	82,2	88,5	91,4
Afgelopen maand	52,2	62,8*	65,0	68,8	71,1	78,8	82,8
> 10 glazen op weekenddag ³	12,4	21,5*	9,6 ^a	20,7 ^b	14,0 ^{a,b}	24,9	16,0*
Lachgas							
Ooit in het leven	16,8	23,1*	22,0	26,4	24,0	32,2	33,4
Afgelopen maand	3,9	4,7	3,5	6,4	4,4	7,3	6,9
Cannabis							
Ooit in het leven	23,7	25,1	33,5 ^a	33,0 ^a	25,8 ^b	39,4	39,0
Afgelopen maand	11,9	13,8	15,8 ^a	13,8 ^a	9,1 ^b	16,8	15,6
Harddrugs⁴							
Ooit in het leven	-	4,6	-	9,0 ^a	3,7 ^b	15,8	8,8*
Afgelopen maand	-	2,1	-	2,4	0,9	5,3	3,0*
Ecstasy							
Ooit in het leven	2,2	3,4	3,3 ^a	6,9 ^b	2,4 ^a	13,8	7,6*

¹ = verschil binnen de leeftijdsgroep significant (bij 16- en 18-jarigen)

² Verschillende superscripten betekenen dat verschillen tussen de schooltypen binnen een leeftijdsgroep significant zijn. Bijvoorbeeld: 17-jarige MBO-studenten roken vaker dagelijks dan 17-jarige VO-scholieren.

³ Alleen bepaald onder degenen die in de afgelopen maand alcohol gedronken hebben.

⁴ Enige harddrug: ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB

Vergelijking tussen de schooltypen is mogelijk omdat de meeste middelen op een vergelijkbare wijze zijn uitgevraagd in het HBSC-onderzoek en de middelenmonitor MBO-HBO, met uitzondering van huidig gebruik van de e-sigaret en gebruik van harddrugs. Op deze middelen zal dan ook geen vergelijking plaatsvinden met het VO.

Roken, e-sigaret en waterpijp

Vergeleken met 16-jarige VO-scholieren roken MBO-studenten vaker tabak (ooit in het leven, afgelopen maand en dagelijks) en hebben ze vaker ooit een e-sigaret of waterpijp gebruikt. Ook het gebruik van de waterpijp in de afgelopen maand is hoger. Ook onder 17-jarigen en 18-jarigen scoren de MBO-studenten consistent het hoogst. Uitzondering is het gebruik van de waterpijp in de afgelopen maand, dit is niet significant verschillend tussen 17-jarige VO-scholieren (11%) en MBO-studenten (14%). Bij 17-jarigen valt verder op dat HBO-studenten minder vaak dagelijks tabak roken (2%) dan VO-scholieren (6%). Ook hebben HBO-studenten minder vaak de afgelopen maand een waterpijp gerookt dan VO-scholieren en MBO-studenten.

Alcohol

Het alcoholgebruik van 16-jarige MBO-studenten is hoger dan dat van 16-jarige VO-scholieren, dit geldt zowel voor ooitgebruik (respectievelijk 79% en 71%) als voor drinken in de afgelopen maand (63% en 52%). Onder 17- en 18-jarigen zijn geen verschillen zichtbaar in het alcoholgebruik tussen jongeren van de verschillende schooltypes.

Als alleen gekeken wordt naar de jongeren die in de afgelopen maand alcohol gedronken hebben, blijkt dat drinkende MBO-studenten het vaakst meer dan 10 glazen alcohol op een weekenddag drinken. Dit geldt voor zowel 16-, 17- als 18-jarige MBO-studenten, alleen het verschil met 17-jarige HBO-studenten is niet significant.

Lachgas

16-jarige MBO-studenten hebben vaker ooit in het leven lachgas gebruikt (23%) dan 16-jarige VO-scholieren (17%). Onder 17- en 18-jarigen zijn geen significante verschillen zichtbaar in het lachgasgebruik tussen jongeren van de verschillende schooltypes. In lachgasgebruik de afgelopen maand zijn er geen verschillen tussen de schooltypes.

Cannabis en harddrugs

Het percentage 16-jarigen dat de ooit cannabis heeft gebruikt is vergelijkbaar op het VO (24%) en MBO (25%). Ook het cannabisgebruik in de afgelopen maand verschilt voor 16-jarigen niet tussen het VO en MBO (respectievelijk 12% en 14%). Onder 17-jarigen is het cannabisgebruik ooit in het leven en in de afgelopen maand van

VO-scholieren en MBO-studenten niet verschillend, maar HBO-studenten gebruiken minder vaak cannabis. Het cannabisgebruik van 18-jarige MBO- en HBO-studenten is niet verschillend. In het cannabisgebruik in de afgelopen maand zijn er geen verschillen tussen de schooltypes.

Het gebruik van enige harddrug kan alleen vergeleken worden tussen 17- en 18-jarige MBO- en HBO-studenten. MBO-studenten hebben twee keer zo vaak ooit in het leven enige harddrug gebruikt als HBO-studenten. Ook in de afgelopen maand hebben MBO-studenten vaker enige harddrug gebruikt dan HBO-studenten, maar dit verschil is alleen bij de 18-jarigen significant.

Het gebruik van ecstasy is onder 16-jarigen niet significant verschillend tussen VO-scholieren en MBO-studenten. Onder 17-jarigen is het ecstasygebruik van MBO-studenten wel hoger dan dat van VO-scholieren en HBO-studenten. Ook onder 18-jarigen is het ecstasygebruik van MBO-studenten hoger dan dat van HBO-studenten.

Trends sinds 2015

Tabel 6 geeft de veranderingen in middelengebruik op het MBO en HBO weer ten opzichte van 2015³.

Roken, e-sigaret en waterpijp

Het roken van tabak is onder MBO- en HBO-studenten niet veranderd sinds 2015. Uitgesplitst naar leeftijd lijkt er onder 16-jarigen sprake te zijn

van een toename en onder 17- en 18-jarigen een afname, maar deze verschillen zijn niet significant. Het gebruik ooit in het leven van de e-sigaret gelijk is gebleven, maar het huidige gebruik van de e-sigaret is gestegen van 8% in 2015 naar 12% in 2017. Deze stijging is met name zichtbaar bij de 18-jarigen, waar het huidige gebruik van de e-sigaret is gestegen van 7% naar 11%.

Tabel 6. De prevalentie van middelengebruik in 2015 en 2017, uitgesplitst naar leeftijd (%).

	2015				2017			
	16	17	18	Totaal	16	17	18	Totaal
Roken								
Ooit in het leven	45,4	52,8	57,0	54,0	51,0	48,3	52,9	51,0
Afgelopen maand	27,1	30,5	36,1	32,9	31,0	29,8	32,4	31,2
Dagelijks	11,8	17,1	20,1	17,9	14,2	15,4	19,0	16,9
E-sigaret								
Ooit in het leven	42,5	44,0	38,9	41,2	47,4	44,0	42,1	43,7
Huidig gebruik	10,9	9,5	6,8	8,3	12,1	11,9	11,1*	11,6*
Waterpijp								
Ooit in het leven	49,0	55,9	58,9	56,6	45,0	46,1*	52,1*	48,8*
Afgelopen maand	12,8	15,7	13,2	14,0	14,8	12,9	11,7	12,6
Alcohol								
Ooit in het leven	75,1	79,3	85,7	82,0	79,2	81,6	89,4	85,0
Afgelopen maand	60,0	65,9	74,0	69,3	62,8	69,2	80,1	73,3
> 10 glazen op weekenddag ²	14,0	18,4	19,5	18,5	21,5*	19,5	21,9	21,0
Lachgas								
Ooit in het leven	12,0	19,3	22,1	19,8	23,1*	26,0*	32,6*	28,7*
Afgelopen maand	3,5	5,7	5,2	5,2	4,7	6,1	7,2	6,4
Cannabis								
Ooit in het leven	22,2	28,7	39,0	33,1	25,1	31,8	39,3	34,3
Afgelopen maand	10,3	13,3	16,0	14,3	13,8	13,0	16,4	14,8
Harddrugs¹								
Ooit in het leven	5,9	8,5	15,5	11,7	4,6	8,1	13,5	10,1
Afgelopen maand	2,0	3,0	6,0	4,4	2,1	2,1	4,5	3,3
Ecstasy								
Ooit in het leven	4,7	6,9	13,4	9,9	3,4	6,1	11,7	8,4

* Significant verschillend ten opzichte van dezelfde leeftijdscategorie in 2015.

¹ Enige harddrug: ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB.

² Alleen bepaald onder degenen die in de afgelopen maand alcohol gedronken hebben.

³ In 2015 heeft ook een beperkt aantal jongeren zonder dagopleiding deelgenomen aan het onderzoek. Om de beide metingen te kunnen vergelijken zijn deze studenten nu buiten beschouwing gelaten, de cijfers kunnen daarom iets afwijken van de cijfers in Verdurmen e.a. (2016).

Het gebruik van de waterpijp ooit in het leven is gedaald tussen 2015 en 2017 van 57% naar 49%. Uitgesplitst naar leeftijd blijkt deze daling significant voor de 17- en 18-jarigen, maar niet voor de 16-jarigen.

Alcohol

In de afgelopen twee jaar lijkt het alcoholgebruik onder MBO- en HBO-studenten iets toegenomen, de verschillen zijn echter niet significant. Wanneer alleen gekeken wordt naar de studenten die in de afgelopen maand alcohol gedronken hebben, is te zien dat 16-jarige drinkers vaker meer dan 10 glazen op een weekenddag drinken in 2017 (22%) vergeleken met 16-jarige drinkers in 2015 (14%). Onder 17- en 18-jarigen zijn geen verschillen zichtbaar.

Lachgas

In de afgelopen twee jaar is het gebruik van lachgas ooit in het leven flink gestegen. In 2015 had bijna één op de vijf studenten ooit lachgas gebruikt en in 2017 was dit bijna drie op de tien. Voor alle afzonderlijke leeftijdsgroepen is een significante stijging zichtbaar. Ook het gebruik van lachgas in de afgelopen maand lijkt iets toegenomen te zijn, maar hier zijn de verschillen niet significant.

Cannabis en harddrugs

Het gebruik van cannabis is stabiel gebleven sinds 2015. Ook het gebruik van enige harddrugs (ecstasy, cocaïne, heroïne, amfetamine, LSD, crack of GHB) is niet veranderd.

Kopen van tabak, alcohol of cannabis

Het aantal minderjarige rokende studenten dat aangeeft zelf wel eens sigaretten te kopen is gedaald van 56% in 2015 naar 47% in 2017, maar deze daling is niet significant. Het percentage studenten onder de 18 dat zelf alcohol koopt is sinds 2015 licht gedaald van 44% naar 40%. Ook deze daling is niet significant. Als gekeken wordt naar de afzonderlijke verkooplocaties van tabak en alcohol zijn ook geen significante verschillen zichtbaar.

Minderjarige studenten verkrijgen hun cannabis in 2017 nog grotendeels via hetzelfde verkooppunt als in 2015. Hoewel de coffeeshop iets minder vaak genoemd wordt in 2017 (27%) dan in 2015 (33%) en via een dealer juist iets vaker (18% in 2017 en 13% in 2015), zijn deze verschillen niet significant.

Samenvatting en conclusies

Dit rapport beschrijft de resultaten van landelijk onderzoek naar middelengebruik onder 16-t/m 18-jarige studenten op het MBO en HBO. Doordat het onderzoek een herhaling is van de middelenmonitor MBO-HBO in 2015, is het voor deze populatie voor het eerst mogelijk om veranderingen in het gebruik van genotmiddelen in beeld te brengen. Bovendien vormen de resultaten een belangrijke aanvulling op het HBSC onderzoek, waarin het middelengebruik van scholieren in groep 8 van het basisonderwijs en het regulier voortgezet onderwijs in kaart wordt gebracht. De resultaten van dit onderzoek zijn daarom ook in perspectief geplaatst door ze te vergelijken met het HBSC onderzoek uit 2017. De meeste vragen zijn namelijk op gelijke wijze gesteld in deze onderzoeken. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat de data in beide onderzoeken op een verschillende manier zijn verzameld. De resultaten van de vergelijking moeten daarom met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Roken, e-sigaret en waterpijp

Ongeveer de helft van de MBO-HBO studenten heeft ooit gerookt (51%), een e-sigaret (44%) of waterpijp gebruikt (49%). Hoewel het bij een groot deel van deze studenten bij experimenteren blijft, is ook het huidige gebruik substantieel (roken in de afgelopen maand: 31%; huidig gebruik e-sigaret: 12%; waterpijp in afgelopen maand: 13%). Bovendien is het gebruik van deze middelen ook onder 16-jarige studenten al fors. Belangrijk hierbij is dat veel jongeren de weg naar de stoppen met roken interventies (nog) niet gevonden hebben: slechts één op de tien jongeren die gestopt is met roken of een stoppoging heeft gedaan, heeft gebruik gemaakt van een hulpmiddel. Hier valt nog winst te behalen omdat er aanwijzingen zijn dat met behulp van een stoppen-met-roken interventie de kans op een succesvolle stoppoging met 40-50% kan toenemen (Sussman e.a. 2006).

Bij een vergelijking tussen de drie verschillende schooltypen (VO, MBO en HBO), valt op dat MBO-studenten in elke leeftijdscategorie het vaakst het gebruik van tabak, e-sigaret en waterpijp rapporteren. Met name dagelijks roken is onder 17-jarige MBO-studenten opvallend veel hoger dan onder 17-jarige VO-scholieren en HBO-studenten. Verder valt op dat er weinig verschillen zijn tussen 17-jarige VO-scholieren en HBO-studenten en dat bij de verschillen die er zijn (namelijk in dagelijks roken en waterpijp in de afgelopen maand) het gebruik onder HBO-studenten lager is. Het algemene beeld komt overeen met de bevindingen uit 2015: ook toen hadden MBO-studenten vaker gerookt, e-sigaret of waterpijp gebruikt dan VO-scholieren en HBO-studenten (Verdurmen e.a. 2016). De huidige resultaten bevestigen daarom dat het MBO een belangrijke doelgroep is voor rookpreventie.

Tussen 2015 en 2017 is het roken van tabak onder MBO- en HBO-studenten niet aanmerkelijk veranderd. In dezelfde periode daalde het roken onder scholieren van 12 t/m 16 jaar op het voortgezet onderwijs wel op alle fronten. Onder studenten is er wel een (niet significante) daling zichtbaar in het zelf kopen van tabak van 56% in 2015 naar 47% in 2017. Dit kan erop duiden dat het kopen van tabak wellicht moeilijker is geworden voor jongeren en dat zij het relatief vaker krijgen van anderen. De NIX18 deelcampagne gericht op jongeren van VMBO en MBO had niet alleen aandacht voor het versterken van de norm 'niet roken (onder de 18)', maar zette ook expliciet in op het neerzetten van de sociale norm dat jongeren elkaar geen sigaretten zouden moeten aanbieden. De huidige bevindingen ondersteunen het belang van deze boodschap. Het huidige gebruik van de e-sigaret is toegenomen tussen 2015 en 2017, met name onder 18-jarige studenten. Mogelijk speelt een rol dat hoewel studenten weinig hulpmiddelen rapporteren bij het stoppen met roken, juist de e-sigaret het meest genoemd wordt. De gezondheidsrisico's van de e-sigaret zijn minder ernstig dan die van tabak, maar ook het gebruik van de e-sigaret is niet zonder risico's. Zo kunnen bij de verhitting van de stoffen die in een e-sigaret de rook produceren giftige en kankerverwekkende stoffen vrijkomen (Visser e.a., 2015). Bovendien valt op dat in 2017 en 2015 een vergelijkbaar deel van de e-sigaret gebruikers ook wel eens gerookt heeft, maar dat van deze groep twee keer zoveel studenten eerst een e-sigaret gebruikt hebben (19% in 2017 en 9% in 2015). Dit duidt erop dat voor een toenemend aantal studenten de e-sigaret een opstapje lijkt te zijn naar het roken van een gewone sigaret. Het gebruik van de waterpijp ooit in het leven is gedaald in de periode 2015-2017. Ook onder VO-scholieren werd een daling in ooitgebruik van de waterpijp gevonden (Stevens e.a., 2018).

Het feit dat minder jongeren met de waterpijp hebben geëxperimenteerd is positief, aangezien de schadelijke effecten van de waterpijp vergelijkbaar zijn met die van gewone sigaretten (Buisman & van Laar, 2015). Toch is het belangrijk de ontwikkelingen rond het gebruik van de waterpijp nauwlettend in de gaten te houden, zeker gezien het feit dat het gebruik in de afgelopen maand niet veranderd is op zowel VO als op MBO en HBO.

Alcohol

De meerderheid van de MBO-HBO studenten heeft ooit in het leven en in de afgelopen maand alcohol gebruikt. Hierbij is een flinke toename zichtbaar tussen de 16 en 18 jaar. Zo dronk 6 op de 10 16-jarigen in de afgelopen maand en 8 op de 10 18-jarigen. Als MBO-HBO studenten eenmaal drinken, drinken met name jongens vaak ook substantieel. Bijna 3 op de 10 drinkende jongens drinkt op een weekenddag meer dan 10 glazen alcohol. Verder valt op dat de 16-jarige MBO-studenten significant vaker drinken dan 16-jarige VO-scholieren. Op 17- en 18-jarige leeftijd zijn geen grote verschillen meer zichtbaar tussen de verschillende schooltypen. Dit duidt erop dat MBO-studenten wellicht eerder beginnen met drinken, maar dat uiteindelijk ook de leerlingen van de andere schooltypen gaan drinken. Alcoholpreventie lijkt dus voor alle schooltypen van belang.

Tussen 2015 en 2017 is het aandeel MBO-HBO studenten dat alcohol gebruikt niet veranderd. In dezelfde periode werd ook op het VO geen daling in het alcoholgebruik gevonden (Stevens e.a. 2018). Deze stabilisering volgt op een periode waarin er sprake was van een enorme daling in het alcoholgebruik van 12-16-jarige VO-scholieren. Voor het MBO-HBO is het de eerste keer dat we veranderingen in alcoholgebruik in beeld kunnen brengen. Het is daarom onduidelijk of hier in eerdere jaren wel sprake is geweest van een daling of dat het alcoholgebruik onder studenten al jaren onverminderd hoog is. In de periode 2015-2017 zijn bovendien op het MBO-HBO meer 16-jarige drinkers meer dan 10 glazen op een weekenddag gaan drinken. Ook op het VO is de afgelopen jaren een trend te zien dat hoewel minder jongeren drinken, de jongeren die drinken nog altijd veel drinken (van Dorsselaer e.a., 2016, Stevens e.a., 2018). Dit is zorgwekkend en preventie activiteiten gericht op het terugdringen van alcoholgebruik blijven daarom, ook in de oudere doelgroep, hard nodig. Hierbij is niet alleen aandacht voor uitstel van het eerste drankje, maar ook voor het drinkgedrag onder de drinkers van groot belang. Het versterken van de normen en regels die ouders uitdragen is in deze activiteiten een belangrijk aangrijpingspunt. Veel ouders hebben het gevoel, zeker als hun kinderen ouder worden en al eens gedronken hebben, dat ze het alcoholgebruik niet meer kunnen

beïnvloeden. Onderzoek wijst er echter op dat ouders ook bij oudere adolescenten nog invloed kunnen hebben, bijvoorbeeld door strenge regels te blijven stellen (Mattick e.a. 2018) en te praten over de gevolgen van alcoholgebruik (Madkour e.a. 2018).

De afgelopen jaren zijn verschillende activiteiten ingezet om de verkoop van alcohol aan minderjarigen terug te dringen. Sinds 2016 is er jaarlijks een actieweek 'NIXzonderID' om verkopers van alcohol te stimuleren jongeren naar hun legitimatie te vragen. Desondanks zijn in de periode 2015-2017 geen grote verschillen zichtbaar onder drinkende MBO-HBO studenten van 16 en 17 jaar wat betreft het zelf kopen van alcohol. Ruim vier op de tien drinkende studenten koopt de alcohol zelf. Mogelijk is de periode van twee jaar te kort geweest om grote veranderingen te bewerkstelligen. Het bevorderen van de naleving van de leeftijdsgrens lijkt in ieder geval ook voor de komende jaren een belangrijk thema voor preventie.

Lachgas

Het gebruik van lachgas is populair onder studenten, maar lijkt meestal beperkt tot experimenteren. Hoewel bijna een derde ooit in het leven lachgas heeft gebruikt, heeft iets meer dan zes procent dit ook in de afgelopen maand gedaan. Van de studenten die in de afgelopen maand lachgas gebruikt hebben, heeft ongeveer een kwart dit in deze periode vaker dan vijf keer gedaan. Frequent lachgasgebruik komt dus bij een kleine groep studenten voor. Opvallend is dat het lachgasgebruik ooit in het leven tussen 2015 en 2017 flink is toegenomen, maar dat het gebruik in de afgelopen maand gelijk is gebleven. Het lijkt er daarom vooral op dat meer studenten experimenteren met lachgas. Het gebruik van lachgas is de laatste jaren in opkomst en veel ouders en leerkrachten weten niet goed hoe ze hiermee om moeten gaan. Daarom heeft het Trimbos-instituut recent materialen ontwikkeld om de kennis te vergroten en de gezondheidsschade door lachgas te voorkomen (Nijkamp e.a. 2018).

Cannabis, harddrugs en paddo's

Ruim een derde van de studenten gebruikte ooit cannabis en 15 procent deed dat ook in de afgelopen maand. Cannabisgebruik komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes en neemt met name bij jongens sterk toe met het stijgen van de leeftijd. Bovendien heeft een kwart van de laatste maand gebruikers tijdens schooltijd geblowd. Het is waarschijnlijk dat dit van invloed is op de schoolprestaties van deze studenten. Bij harddrugs is hetzelfde patroon zichtbaar en ook het gebruik van paddo's komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes. Gekeken naar de verschillende schooltypen is het patroon niet helemaal eenduidig, maar het

gebruik van cannabis en harddrugs is voor 17- en 18-jarigen meestal het laagst op het HBO. Er zijn weinig verschillen tussen VO en MBO. Tussen 2015 en 2017 zijn geen veranderingen opgetreden in het gebruik van cannabis en harddrugs onder MBO- en HBO-studenten. In het gelijktijdige HBSC-onderzoek werden ook geen veranderingen gevonden in cannabisgebruik onder VO-leerlingen in dezelfde periode (Stevens, 2018). Het feit dat cannabisgebruik onder studenten stabiel is gebleven heeft er wellicht mee te maken dat weinig preventieactiviteiten zich de afgelopen jaren specifiek op cannabisgebruik gericht hebben.

Literatuur

Buisman, R. & Van Laar, M. (2015). *Waterpijp: factsheet*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Dorsselaer, S. van, Tuithof, M., Verdurmen, J., Spit, M., Laar, M. van & Monshouwer, K. (2016). *Jeugd en riskant gedrag 2015. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Madkour A.S. e.a. Parental influences on heavy episodic drinking development in the transition to early adulthood. *J Adolesc Heal* 61, 147-154.

Mattick, R. P. e.a. Association of parental supply of alcohol with adolescent drinking, alcohol-related harms, and alcohol use disorder symptoms: a prospective cohort study. *Lancet Public Health* 3, e64–e71 (2018).

Nijkamp, L. (2018). *Lachgas: Van zorgen naar acties. Een handreiking voor gemeenten, handhavers en preventieprofessionals in de aanpak van de verkoop en het gebruik van lachgas*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Sussman, S., Sun, P. & Dent, C.W. (2006). A meta-analysis of teen cigarette smoking cessation. *Health Psychology*, 25(5): 549-57.

Stevens, G., Dorsselaer, S. van, Boer, M., Roos, S. de, Duinhof, E., Bogt, T. ter, Eijnden, R. van den, Kuyper, L., Visser, D., Vollebergh, W. & Looze, M. de (2018). HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Verdurmen, J., Dorsselaer, S. van & Monshouwer, K. (2016) *Middelengebruik onder studenten van 16-18 jaar op het MBO en HBO 2015*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Visser, W., Geraets, L., Klerx, W., Hernandez, L., Croes, E., Schwillens, P., Cremers, H., Bos, P. & Talhout, R. (2015). *De gezondheidsrisico's van het gebruik van e-sigaretten*. Bilthoven: RIVM.

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00

Financiering
Ministerie van VWS

Auteurs
Marlous Tuithof
Saskia van Dorsselaer
Karin Monshouwer

Vormgeving & productie
Canon Nederland N.V.

Beeld
istockphoto.com

Bestelinformatie
Deze factsheet is als download
beschikbaar of te bestellen via
www.trimbos.nl/webwinkel

Artikelnummer: AF1639

© 2018, Trimbos-instituut, Utrecht

Copyrights Trimbos-instituut
Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden veelevoudig
of openbaar gemaakt, in enige vorm
op enige wijze, zonder voorafgaande
toestemming van het Trimbos-instituut.